

Kunstprosjektet APERTURA NAMDALSEID er et oppdrag fra Namdalseid kommune. Utviklet og gjennomført av billedkunstner Brynhild Bye-Tiller.

APERTURA (kortform) er i to deler. En del med gamle bilder og en del med nye bilder – satt sammen to og to. 24 bilder. 12 gamle og 12 nye. APERTURA er latin og betyr åpning. Ordet brukes også på engelsk; Aperture om åpningsmekanismen som slipper lys inn i et kameraobjektiv.

Tanken bak er å gi ulike åpninger inn til lokalsamfunnet gjennom fotografi av kvinner. Hvordan er kvinner portrettert gjennom årene. Hvordan oppfatter vi et bilde og hva skjer når vi setter to og to bilder sammen. Et gammelt og et nytt.

Generelt kan vi dele inn fotohistorien inn i to ulike deler. Bilder som beskriver og registrerer, og bilder som uttrykker fotografens stemme. To ulike typer. Det er forskjellen mellom å ta et foto og å skape et foto. Noen beskriver en hendelse, et sted eller en gruppe mennesker mens andre uttrykker et empatisk blikk som dweler over et spesifikt tema. Fotografi ble sett på som et objektivt medium som ganske enkelt overførte verden til papir, men på 40- og 50-tallet fikk fotografene gradvis mer uavhengighet og rom til å vise ting på den måten de så det.

I APERTURA er det eksempler på begge disse typene fotografier. Noen beskriver og andre er et uttrykk for fotografens syn på verden. Jeg skal gå nærmere inn på to av bildene som henger ved siden av hverandre.

- **Det første bilde** har et uvanlig motiv. Det er en mørkhåret kvinne med bølgende glatt hår i sideskill. Hun står i en båt med en unge på arma. Begge ser på en mann i samme båt, som har Sixpence, oljehyre-bukse, armbåndsur og en jevn brunfarge. Selv om det er et svart-hvitt bilde kan vi se tre ulike gråtoner i huden. Ungen er helt hvitt, hun en tanke mørkere og mannen er mye mørkere. Båten er en vanlig lakse-snekke med motor og lugar. I forgrunnen ser vi en annen trebåt. En smekrere robåt som fotografen står i. Det er brukt et normalobjektiv som vi kan se ut i fra bredden på utsnittet. Fokus ligger i forgrunnen og gir bildet liten dybdeskarphet. Det vil si at kvinnen og mannen ikke er i fokus men vi kan skimte ansiktsuttrykk og kroppsspråk. Sjøen er stille. Begge båtene ligger stille sammenbundet med et tau. Vi ser skog, svaberg og et fjellparti i bakgrunnen. Enten har sola gått ned bak fjellet eller er på vei opp. Mannen er opptatt av noe i hendene. De er knytta. Kanskje har han en kniv. Vanskelig å si. På toppen av lugaren er det flere store esker. Både pappesker og trekasser. En eske ser ut til å være dekket med avispapir og hyssing. Foran i båten står det en sinkdunk. Kanskje er det et fiskeredskap.

Bildet ble scannet hjemme hos Leif Halbostad på Statland høsten 2016 og han kunne fortelle. Kvinnen er hans mor Klara Halbostad (f.1911) og gutten er han (f. 1948). Det er flyttelasset til Klara, som etter en periode som syerske ved Gustav Grans skredderverkstedet på Namsos flyttet til Statland. – Men hvem er mannen og hvor er bildet tatt? Mange steder og kandidater har vært oppe i diskusjonen men Martin Hågensen på Namsos mener bildet er tatt mot nord mot Otterøya sør for Hovika innenfor Broemsneset på tur ut Sør-Namsen og mannen er sannsynligvis laksefisker Wilhelm Øien fra Hovika.

Jeg kan ikke huske å ha sett et slikt motiv tidligere. Et motiv som beskriver en uvanlig hendelse. Det sier noe om kvinnen – man berger seg med det man har. Det gir en følelse av harde tider. I 1949 var det ikke bilvei til Statland. Det er ingen intimitet men det rommer en hverdagshistorie, en kvinnehistorie om en ugift tobarnsmor som sikkert ikke hadde det så lett. Allikevel er det et bilde om håp. Hun klarte det og Leif er med oss som et vitne på det.

– **Det andre bilde** ved siden av skal jeg fortelle litt om mine tanker som kunstner og dokumentarfotograf. Det jeg gjør til vanlig er å fotografere mennesker og miljøer fra virkeligheten for å si noe om tiden vi lever i. For å sette fokus på områder i samfunnet som blir oversett eller urettferdig behandlet. I APERTURA er kvinner vektlagt for å få en balanse på hvem som er avbildet gjennom historien.

Vi lever i en ganske omtumlede tid og jeg tror det er viktig at vi tenker over hvordan vi ser på hverandre. Fotografi handler om å se, om å ha et blikk. Hvilke bilder ser vi for oss om andre. Hvem er vi og hvem er de andre. Fotografi handler om møtet mellom de jeg fotograferer og meg, men også mellom dere som ser på bildene i dag. Håpet er at et stillbilde skal fungere som et rom for refleksjon.

At et fryst øyeblikk skal fortelle om livets mange nyanser. – Derfor forsøker jeg å legge til lag av innhold og kompleksitet ved å bevege meg som fotograf slik at en forgrunn kommer med for eksempel, slik som i dette tilfelle med en ung elgjeger sittende i sitt eget jakttårn på Storåsen bak et kamouflasjenett. En liten ekstra tvist som forhåpentligvis gjør at jeg unngår å falle i det store klisjelandet når det gjelder portretter og jeg utøver min mulighet til å fortelle noe gjennom et bilde. Ikke bare å beskrive en hendelse men å si noe om livet og det menneske jeg har møtt.

Å ta portrett er en krevende øvelse. Det handler alt om å utvikle en kontakt med den jeg tar bilder av. Det krever også et stort mot fra den som blir portrettert. Å stille seg foran linsen er noe vi alle er ukomfortabel med og dokumentarfotografen er stort sett alltid på jakt etter andre ting enn et flatterende bilde. Vi forsøker å komme bak masken for å fange det autentiske. For å fange det virkelige livet i et brøkdelssekund hvor man er seg selv og ikke nødvendigvis så fin.

I APERTURA er det tolv kvinner fra Namdalseid som har tatt utfordringen blant annet Marianne Sæther. I oktober i fjor kjørte jeg mot Sæther gård og ble møtt med stor åpenhet og entusiasme. Fra hele familien. I familiens bil dro vi til slutt gjennom skogen, ut på en åpen flate og opp i et kamouflasjemalt tårn. Der ble det utvalgte portrettet tatt. – Jeg liker bildet av Marianne fordi hun uredd ser i kamera, kanskje litt ettertensomt, men ikke nervøst. Kanskje like uredd som hun var dagen før da hun skjøt sitt første rådyr. Jeg tenker så bra og håper hun bevarer denne styrken og entusiasmen. Hun forteller at noen ganger sover hun over i tårnet eller hun reiser dit før hun drar på skolen. Jeg er imponert. Jeg kan se på bilde om igjen og om igjen. Det lar tankene flyte, ofte følger blikket mønsteret i nettingen.

Det ene uttrykker fotografens stemme og det andre beskriver en hendelse. Hva skjer når disse to settes sammen. To ulike typer bilder. To ulike liv. To ulike tider. Er det en tilfeldig sammensetning eller har disse to noe til felles, Klara og Marianne. Hva kan de fortelle oss? Kan de fortelle oss noe?

To ulike åpninger. APERTURA NAMDALSEID.

Til slutt vil jeg takke de tolv som stilte til fotografering. Dere er modige. Takk til alle som delte sine gamle bilder som tok imot hjemmebesøk. Dere er også modige. Takk til Namdalseid kommune for oppdraget. Jeg tror ikke det er så mange offentlige institusjoner i Norge med et slikt fokus på kjønn og foto i kunst i offentlig rom. Takk til Lisbeth og Grethe for et godt samarbeid. Takk til kulturminnelaget for god hjelp og mange andre som står i en liste i katalogen. Jeg har fått mye hjelp, til og med dikt fra Martin på Vengstad.

Jeg er fryktelig lei for at jeg ikke kunne være her i dag. Jeg kommer så snart jeg kan.

PS! Et lite ønske fra meg. Kan dere ta et gruppefoto av alle som er her i dag. Hvis alle sørger for å ha øyekontakt med kameraet så blir dere med på bildet. APERTURA HELSETUNET.

Trondheim, Mars 2017